

DOI 10.31651/2524-2660-2022-2-51-57  
ORCID 0000-0002-4592-3066

**АНТОНЧИК Євгенія Йосипівна**

здобувачка кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи,  
Рівненський Державний Гуманітарний Університет  
*e-mail: evgeniyastarr@gmail.com*

УДК 37.014.53:316.77(045)

### **АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ І ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

*Вихідною тезою дослідження є констатація того факту, що соціокультурні і освітні процеси нерозривно пов'язані. У зв'язку з цим, перспективно розглядати актуальні тенденції соціокультурного розвитку як визначальні детермінанти для розвитку сучасної освіти. Метою запропонованого дослідження є систематизація актуальних тенденцій соціокультурного розвитку як визначальних детермінант розвитку сучасної освіти.*

*На підставі проведеного дослідження із застосуванням аналітичних методів показано, що розуміння змісту соціокультурних трансформацій сьогодні і у майбутньому, по-перше, відкриває шлях найбільш доцільного і продукти-*

*вного використання традиційних й інноваційних освітніх технологій в практичній педагогічній діяльності через найбільш прийнятне поєднання, об'єднання і комбінування елементів вже відомих систем, технологій, методів навчання і виховання; по-друге, дозволяє визначити основні стратегічні орієнтири філософсько-педагогічних пошуків. Окремо в роботі виявлено кореляції між певними тенденціями соціокультурного розвитку і перспективними освітніми стратегіями або ж практичними підходами.*

**Ключові слова:** освіта; розвиток освітньої галузі; соціокультурний розвиток; детермінанти освітнього поступу.

**Постановка проблеми.** Соціокультурні і освітні процеси нерозривно пов'язані і взаємно детерміновані. Усвідомлення вказаної наукової позиції спонукає до постійного співвіднесення означених процесів, зокрема з метою побудови адекватної стратегії модернізації української освітньої системи. При цьому модернізація очевидно має свої детермінанти, що визначають зміст і динаміку цього процесу, а також бажані результати. Принагідно необхідно наголосити, що модернізація української освіти відбувається достатньо складно, заважаючи на множинність і різномірність її завдань і цілей – від забезпечення якості освітнього процесу до інтеграції національної системи освіти в міжнародний, передусім – європейський, освітній простір. У зв'язку з цим, доцільно науково і зважено розглядати актуальні тенденції соціокультурного розвитку як визначальні детермінанти для розвитку сучасної освіти, зокрема української. Чітке розуміння змісту відповідних соціокультурних тенденцій (як освітніх детермінант) має визначальний характер для формування модернізаційної рамки, визначення перспективних освітніх парадигм і конструктивних наукових підходів, що в інтегральній взаємодії визначають візію української освіти майбутнього і способи її конструювання та надання відповідному освітньому проекту реальних обрисів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Опрацювання актуальних тенденцій соціокультурного розвитку у контексті перспективи сучасної української освіти очевидно ґрунтується на наявних напрацюваннях у двох наукових дискурсах:

1) специфіка сучасного соціокультурного розвитку і його основні тенденції, що знайшло своє відображення, зокрема, у працях таких дослідників, як-от: М. Варнум і І. Гроссман [1], Г. Йоас і К. Віґандта [2], Р. Інґхарт [3], Г. Хулур [4], Д. Шевчук [5]; 2) модернізація сучасної освіти через призму соціокультурних процесів, що відображено у наукових напрацюваннях, як от: В. Андрущенко [6], Ю. Пелех, А. Матвійчук і Т. Білоус [7], А. Сакун і Д. Черняк [8], О. Черненко [9], Н. Шетеля [10], Ю. Юшкевич [11] та інших. Загальний висновок занурення у вказані дискурси полягає в тому, що: 1) сучасний соціокультурний розвиток надзвичайно динамічний процес пов'язаний із трансформаціями як індивідуального так і суспільного порядку, що відбуваються на тлі контроверзи традиції і модерну (постмодерну) і відображається на морально-етичних основах і поведінкових особливостях індивіда і суспільства;

2) сучасна освіта прагне відчувати «пульс» соціокультурних змін, увійти в один з ними ритм, відбутися як їхній головний драйвер, хоча це прагнення не завжди є успішним. Вказане є тим мотивом, що і визначив наше прагнення дослідити тенденції соціокультурного розвитку і їхні кореляції щодо сучасної освіти.

**Метою** запропонованого дослідження є систематизація актуальних тенденцій соціокультурного розвитку як визначальних детермінант розвитку сучасної освіти. Методологічна основа дослідження визначається його теоретичним характером, що передбачає залучення загальнотеоретичних і аналітичних дослідницьких методів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Загальним принципом філософських міркувань кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. можна визнати усвідомлення і розуміння особливого місця і ролі людини в сучасному світі. Значимість людини і людського в людині зумовило набуття популярності гасла про необхідність «виховання людяності в людині, тобто формування такої системи відношення її до самої себе й до світу, що характеризується складним алгоритмом самоактуалізації по відношенню до професійно релевантних вимог, цінностей, потреб й здібностей» [12, с. 483]. В цій та інших варіаціях означена думка задала людиноцентричний характер основних тенденцій соціокультурного розвитку, до яких ми відносимо:

1. *Появу нового мислення, усвідомлення нової ролі і місця людини в світі.* Ця тенденція пов'язана з усвідомленням людини, як головної цінності – при чому як в гуманістичному, так і в прагматичному контекстах [3]. Зауважимо, що в науковому й інтелектуальному просторі нині утвердилась позиція, відповідно до якої активність людини завжди обумовлюється ціннісною складовою, а соціальний простір – це, фактично, нашарування життєвих просторів конкретних людей, які керуються у своїх життєвих стратегіях певними цінностями й реалізують сформовані ними ціннісні орієнтації. «В сучасній науці фактично аксіоматичною є теза про залежність життєдіяльності особистості від рівня засвоєння цінностей та прийняття ціннісних орієнтацій, сформованості ціннісно-сміслової сфери, розвиненості ціннісної свідомості й рівня аксіологічної культури» [7, с. 80].

Чи можливо впливати на ціннісну сферу особистості? Можливо й потрібно і це зрештою є завданням сучасної освіти. У зв'язку з цим ми поділяємо позицію, що «освіта має пріоритетне значення для формування особистості, зокрема засвоєння гуманістичних цінностей моралі та вибору

ціннісних орієнтацій, які спільно будуть детермінувати її життєві стратегії та, водночас, зумовлювати специфіку суспільного середовища» [10, с. 56].

Логічним наслідком означеної ситуації є інвестування в людину, її духовний світ, культуру (зокрема, ціннісну), адже саме людина постає головним рушієм підвищення могутності і добробуту країни, забезпечення злагоди і комфорту, що, своєю чергою, не можливо без підвищення рівня освіти суспільства, без розвитку творчих здібностей кожної людини і творчого потенціалу всього суспільства. Ті країни, які розуміють це, досить швидко виходять на передові рубежі прогресивного розвитку (Японія, Південна Корея). На жаль, до нашої країни це не відноситься повною мірою.

2. *Інтенсивний розвиток наук про людину.* Історія розвитку науки показує, що первинні відкриття здійснювалися в галузі математики (науки про абстрактні величини), потім у фізиці, астрономії, хімії, географії (неживі об'єкти природи), а XXI століття стало століттям відкриттів в галузі біології (живі об'єкти природи). Століття, в якому довелось жити нам, вочевидь, стане століттям відкриттів в людинознавстві, тобто в галузі філософії, психології, педагогіки, гуманітарних і соціальних наук. Їхні здобутки мінятимуть наші уявлення про потенційні можливості людини, а з іншого боку – впливатимуть на цілі, зміст і засоби виховання і освіти людини. Вже сьогодні стрімко розвиваються галузі науки, предметом яких є інтелект людини і всі форми його прояву – соціальний, емоційний і ціннісний [7].

Крім того, на наших очах відбувається пере визначення (термін А. Сакун і Д. Черняк) різноманітних культур та епох. «Вони зосереджуються у особливо-всезагальному, яке звернене на самого себе і тим самим на вихідне обґрунтування буття взагалі. Звернення на себе, на свою основу та через це здатність виходити за власні межі є характерною рисою нашого часу» [8, с. 488]. Своєю чергою такий трансцендентний підхід справедливо потрактовується необхідною умовою для здатності індивіда і суспільства творчо самозмінюватися.

З цього випливає надзавданням сучасної освіти: «не передача індивіду готових знань попередньої культури, а становлення людини в людині, отож звернення до основ педагогічної діяльності одночасно повинно бути нічим іншим, як зверненням до всезагальних засад розвитку людини» [8, с. 488–489].

3. *Зміну соціально-політичної ситуації в світі.* Кілька останніх десятиліть в світі спостерігалася тенденція гуманізації міжнародних відносин, особливо в Європі, де успішно реалізувався масштабний інтеграційний проєкт [6]. Саме у просторі Євро-союзу відбулася реальна зміна принципів вирішення конфліктних ситуацій: принцип сили («меншість підкоряється більшості») поступово заміщувався принципом консенсусу (до того часу, поки хоч один учасник переговорів не буде готовий прийняти на себе добровільну згоду, переговори триватимуть далі), принаймні, при вирішенні глобальних світових проблем.

Водночас, ситуація радикально змінилася після 24 лютого 2022 року з початком неспровокованої масштабної агресії РФ щодо України. Нині стало зрозуміло, що вислів «світ без меж і кордонів» залишається гарною фігурою мови, натомість національні культурні традиції й духовний потенціал стають реальним чинником обороноздатності держави. В цьому контексті вагомішим стає завдання громадянського виховання, посилюється актуальність гуманітарної складової освіти, незалежно від майбутньої сфери професійної діяльності [10].

4. *Зміну соціально-економічних умов життя людини.* Загальна світова тенденція полягає у вивільненні людини від важкої фізичної праці, причетності до якої стає свідченням прощальності життєвої стратегії людини (а деколи і цілого суспільства). Світ дедалі більше урбанізується, багатшає, стає більш технологічним й, водночас, це позначається на змісті процесів соціалізації і зумовлює зміни розвитку та поведінки людини у нових життєвих умовах [13].

Крім того, зміни помітні і у взаєминах між членами сім'ї: перехід від патріархально-авторитарних відносин залежності членів сім'ї один від одного (в першу чергу – економічної) до егалітарних (рівноправних, партнерських) відносин. Як наслідок, «з кожним новим поколінням індивідуальне життя вбудовується і формується у більш широкому суспільному та культурно-історичному контексті» [4, с. 519–520]. Не враховувати ці контексти нині і не зважати на потенційні соціально-економічні виклики у майбутньому освіта не має права. Саме освіта виступає засобом підготовки до нової реальності і способом надання адекватної відповіді наявним викликам.

5. *Терпиміше відношення (толерантність) до прояву неординарності думок, у поведінці і зовнішньому вигляді окремих людей.* Останні роки характеризуються значно терпимішим відношенням до людей, які мають відмінну від думки більшос-

ті точку зору з приводу якихось явищ і процесів. Якщо у всі попередні часи нетерпимість до інакомислення виявлялася у дуже жорстких формах (пригадаємо релігійну нетерпимість, ідеологічну нетерпимість за часів фашизму, сталінізму), то сьогоднішній час характеризується плюралістичним сприйняттям різних точок зору, чи стосується це політики, чи ідеології або релігії (комунізм, капіталізм, християнство, буддизм тощо). З іншого боку, усе більше набувають методологічного статусу еkleктика та скептицизм. «Раціональність скорочується до формальної тією мірою, якою розумність змісту перетворюється на значущість результатів» [14, с. 33]. На цьому тлі ускладнюється освітня діяльність, адже відсутність межі між «хорошим» і «поганим» надзвичайно утруднює процес педагогічного цілепокладання.

6. *Лавиноподібне наростання інформації і зміна засобів комунікації.* Сторіччя тому людина у процесі своєї освіти отримувала знання, яких вистачало на все її життя. Зміна інформації йшла вкрай повільно. Сьогоднішній час визначається як час інформаційного буму, інформаційного вибуху. Інформація старіє, не встигаючи дійти до свого споживача. Особливо це відноситься до науково-технічної, професійно орієнтованої інформації. Звідси виникає проблема відбору змісту освіти.

Як абсолютно справедливо відзначає П. Щедровицький, «розуміння того, що людина обтяжена швидко застаріваючими і нефункціональними знаннями, уміннями і навиками; розуміння того, що чим більше людина знає і уміє, тим вона є слабкішою по відношенню до постійно змінного світу; розуміння того, що найбільш гнучким, мобільним і сильним є той, хто уміє перетворювати простір свого інтелекту на «чистий лист паперу», розуміння того, що найважливішою виявляється функція того, що забуває, стирання, і саме здатність здійснити цю функцію робить людину учасником процесу розвитку – все це є симптомами тихої революції, яка відбулася у сфері педагогіки» [14, с. 38].

У зв'язку з цим надзвичайно актуальності набуває питання інноваційної цифровізації освіти. В експертному середовищі однозначно вказують на те, що стрімке становлення інформаційного суспільства зумовлює невідкладну потребу в опануванні цифрової компетентності і цифрових технологій. Крім того, сучасні цивілізаційні виклики – від пандемій до жорстоких військових агресій, дистанціюють людей, але це компенсують інноваційні цифрові технології, в тому числі в освітньому просторі. Зрештою, сучасні інформаційно-комуніка-

ційні, цифрові технології дають змогу ефективно реалізувати особистісно орієнтоване навчання [15, с. 29-30].

Окремо маємо відзначити, що науково-технічний прогрес в умовах інформатизації зумовив потужні інноваційні процеси цифровізації у всіх сферах життєдіяльності суспільства. «Зростання складності, інтелектуалізація праці вимагають забезпечення інноваційних виробництв висококваліфікованими кадрами, які володіють не лише спеціалізованими професійними компетентностями, а й широким спектром якостей, зокрема критичним мисленням, здатністю творчо підходити до професійної діяльності, бути ініціативними й підготовленими до змін на виробництві тощо» [15, с. 31-32]. Отож різновекторна інновація стає невід'ємним атрибутом сучасної освіти.

7. *Необхідність постійно доучуватися, перенавчатися, змінювати своє життя.* Загальновідомо, що якщо до кінця XIX ст. вимоги до форм виробничо-практичної діяльності мінялися приблизно з тією ж частотою, що і покоління, то сьогодні окремі людині доводиться кілька разів змінювати спеціалізацію і навіть професію впродовж свого життя. Цикли життя навчальних програм розійшлися з циклами соціальних і трудових функцій (спеціальностей, професій). У кінці минулого століття була зроблена спроба подолати цей розрив за рахунок створення системи перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації, але ця стратегія виявилася малоефективною.

На сучасному етапі стратегія функціонування сфери освіти, орієнтованої на підготовку людей для виконання ними конкретних часткових функцій всередині виробничих процесів, відкидається скрізь у світі. Людям усе більше доводиться управляти технологіями і будувати комунікацію один з одним для досягнення спільних цілей, а отже, їм необхідно орієнтуватися у просторі знань, уміти без жалю відмовитися від стереотипів, що склалися, і форм поведінки та мислення, що втрачають актуальність. Освітню реальність визначають потреби майбутнього [8]. Таким чином, в галузі професійної підготовки можна констатувати перехід від принципу стабільності до принципу мобільності.

8. *Зростання освітнього рівня населення і освітнього цензу.* XX-XXI століття характеризуються вельми інтенсивним і значним підвищенням освітнього рівня населення планети і зростанням освітнього цензу (обов'язкового рівня освіти) в найбільш цивілізованих країнах світу [3].

Збільшення кількості освічених людей повинне приводити і приводить до зміни в

освітній стратегії в цілому. Стратегічною метою перетворень в сфері освіти є пошук гнучкої моделі освітньої системи, яка включає як компоненти державної освітньої системи в рівневій ієрархії «по вертикалі» (від дитячого садка до післявузівської освіти дорослих), так і специфічні для окремих територій компоненти в їх взаємозв'язку «по горизонталі» (профільне розмаїття) залежно від географічних і національно-етнічних особливостей регіону, традицій, що склалися, потреб і можливостей населення та регіону з метою посилення гармонізуючого ефекту нововведень, вдосконалень і трансформацій, що динамічно розвиваються [6].

Своєю чергою, «це зумовлює докорінну зміну підходів до освіти та освітньої політики в цілому. Саме для XXI ст. стає характерним розуміння того, що освіта не може надалі залишатися у сфері відокремленої галузевої чи відомчої політики, розглядатися як витратне соціальне благо та безповоротна стаття видатків, а є продуктивним чинником й умовою розвитку, відтак повинна набути статусу загальнонаціональної стратегії», – відзначають автори Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [16, с. 8].

Водночас, у працях теоретиків і практиків освіти обстоюється позиція, що основними принципами змісту сучасної освіти України є гуманітаризація, диференціація, інтеграція, а також відкритість системи освіти. «Гуманітаризація передбачає посилену увагу до особистості загалом, створення найбільшого сприяння розвитку всіх її здібностей, фізичних і моральних якостей та є багатоаспектним явищем, яке здійснюється можливостями не лише гуманітарних, а й інших предметів. Принцип диференційованого підходу до визначення змісту освіти полягає у забезпеченні різних шляхів формування змісту предметів і різних способів організації його засвоєння. Інтеграція як принцип реформування змісту освіти спрямовується на забезпечення «цілісності сприймання навколишнього» шляхом впровадження інтегрованих занять та інтегрованих курсів, які об'єднують різноманітні знання навколо певного поняття чи теми» [17].

Тут маємо відзначити, що просте перенесення гуманістичних систем, технологій або складових їхніх елементів на ґрунт традиційного навчання і виховання (що має зовсім інші механізми дії) або їхня механістична компіляція без урахування певних принципів поєднання, об'єднання елементів різних систем приводить до змішування різноманітних і прямо суперечних один одному підходів та процедур. Це не

тільки не сприяє прогресивним змінам, але і неминуче призводить до хаосу, дисгармонії, стану невизначеності, які, у свою чергу, можуть призвести до деструктивних змін системи в цілому. У кращому випадку не буде отриманий той результат, який планувався.

Оновлення можливе за рахунок багатьох чинників, одним з яких може бути чинник систематизації і структуризації педагогічних знань на принципово нових підставах. Назріла проблема систематизації періодично виливається у спроби впорядкування основних педагогічних категорій і термінів, концепцій і систем, технологій і методів. Проте слід, очевидно, визнати, що спроби, пов'язані з пошуком основ для систематизації педагогічних знань у так званому «внутрішньопедагогічних» процедур і методик, навряд чи можна визнати такими, що успішно вдалися.

Переосмислення багатьох (що здавалися раніше безумовними) ідей і положень, призведе, мабуть, до відмови від деяких домінуючих до недавнього часу поглядів, зокрема, до відмови від формулювання загальних норм та універсальних теорій у сфері освіти і виховання, що зажадає розширення діапазону використовуваних теорій і методологічних підходів, іншими словами, дозволить перейти до поліметодології і, відповідно, до диференційованої методологічної освітньої стратегії.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Підсумовуючи вище сказане, і зважаючи на мету нашого дослідження – здійснити систематизацію актуальних тенденцій соціокультурного розвитку як визначальних детермінант розвитку сучасної освіти, маємо наголосити, що вказана мета визначена не бажанням у черговий раз провести своєрідну «інвентаризацію» накопичених знань і міркувань про поточну соціокультурну ситуацію, а прагненням виявити основні її тенденції, що матимуть визначальний характер до розвитку освіти. Розуміння змісту соціокультурних трансформацій сьогодні і у майбутньому, поперше, відкриває шлях найбільш доцільного і продуктивного використання традиційних й інноваційних освітніх технологій в практичній педагогічній діяльності шляхом найбільш прийняттого поєднання, об'єднання і комбінування елементів вже відомих систем, технологій, методів навчання і виховання, а по-друге, дозволяє визначити основні стратегічні орієнтири філософсько-педагогічних пошуків.

На підставі проведеного аналізу нами виокремлено такі тенденції соціокультурного розвитку, які ми потрактуємо як

визначальні детермінанти розвитку сучасної освіти: 1) поява нового мислення, усвідомлення нової ролі і місця людини в світі; 2) інтенсивний розвиток наук про людину; 3) зміна соціально-політичної ситуації в світі; 4) зміна соціально-економічних умов життя людини; 5) толерантніше відношення до прояву неординарності думок, у поведінці і зовнішньому вигляді окремих людей; 6) лавиноподібне наростання інформації і зміна засобів комунікації; 7) необхідність постійно доучуватися, перенавчатися, змінювати своє життя; 8) зростання освітнього рівня населення і освітнього цензу.

Своєю чергою, в освітній площині вказані тенденції детермінують низку освітніх стратегій або практичних підходів: 1) необхідність інвестування в людину (у максимально широкому сенсі, зокрема і в освітньому); 2) особлива увага до галузей науки, предметом яких є інтелект людини і всі форми його прояву; 3) посилення у системі освіти гуманітарної складової як основи формування особистості; 4) інвестування в освіту як одного із найважливіших засобів вирішення глобальних проблем; 5) особлива увага до змісту освітнього процесу у контексті забезпечення партнерських стосунків між усіма його суб'єктами; 6) інформатизація освітньої діяльності на тлі вирішення питання, що є базовими знаннями в сучасному світі; 7) утвердження ідеї навчання впродовж життя і принципу мобільності (для освіти і для здобувача освіти); 8) здійснення освітньої саморефлексії на предмет освітніх стратегій, методології освітньої діяльності, відповідності актуальним й перспективним запитам суспільства.

Окремо відзначимо - важливим є і те, що занурення у дискурс сучасного соціокультурного розвитку і його основні тенденції сприяє формуванню принципово нового розуміння методології сучасної освіти не як єдиної та універсальної теорії, а як поліметодології. Це є значущим не стільки з погляду розвитку самої методології, скільки з погляду оптимізації освітніх практик. Справа у тому, що гуманістичні тенденції, що посилюються як у загальносвітовому, так і в українському освітньому просторі, в деяких випадках вступають у явну суперечність з традиційними способами і засобами навчання і виховання.

Щодо **перспектив подальших досліджень**, то відзначимо, що виокремлені нами актуальні освітні стратегії і практичні підходи в освітній діяльності матимуть цінність лише у випадку напрацювання відповідних їм практичних кроків щодо вдосконалення національної системи освіти й освітньої практики. Завдання обґрунтування відповідних пропозицій визначає зміст наших подальших досліджень.

#### Список бібліографічних посилань

- Varnum M.E.W., Grossmann I. Cultural Change: The How and the Why. *Perspectives on Psychological Science*, 2017. Vol. 12. Issue 6. pp. 956–972.
- Культурні цінності Європи / за ред. Г. Йоаса і К. Вігандта. Київ: Дух і Літера, 2014. 552 с.
- Inglehart R. Культурная эволюция: как меняются человеческие мотивации и как это меняет мир / научн. ред. Э. Д. Понарин. Москва: Мысль, 2018. 347 с.
- Hülür G. Cohort differences in personality. *Personality Development across the Lifespan*. Academic Press, 2017. pp. 519–536.
- Шевчук Д. Культурна ідентичність та глобалізація. *Наукові записки. Серія "Культурологія"*, 2010. Вип. 5. С. 4–15.
- Андрущенко В.П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ: Знання України, 2011. 1099 с.
- Пелех Ю., Матвійчук А., Білоус Т. Ціннісний інтелект людини в осмисленні і вирішенні сучасних соціальних проблем. *Нова педагогічна думка*, 2021. Т. 106. № 2. С. 77–83.
- Сахун А.В., Черняк Д.С. Модернізація освіти в контексті світового прогресу. *II International scientific conference "Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities": conference proceedings, Kaunas, Lithuania, February 22th, 2019*. Kaunas: Baltija Publishing, 2019. pp. 486–489.
- Chernenko O. Modern pedagogical technologies in higher education. *Pedagogy and Education Management Review*, 2020. № 2. pp. 150–157.
- Шетеля Н.І. Концептуально-педагогічні засади професійної підготовки майбутнього фахівця у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. Ужгород: РІК-У, 2022. 320 с.
- Юшкевич Ю.С. Модернізація освіти в умовах європейської інтеграції України. *Гілея*, 2019. Вип. 141(2). С. 165–168.
- Саух П.Ю., Саух Ю.П. Гуманітарна парадигма як життєдайна платформа сучасної освіти. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* [Київ: НТУ], 2015. С. 483–495.
- Greenfield P.M. Social change, cultural evolution, and human development. *Current Opinion in Psychology*, 2016. № 8. pp. 84–92.
- Шедровицкий П.Г. Педагогика свободы. Москва: Архитектура С, 2004. 128 с.
- Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с.
- Габермас Ю. Постметафізичне мислення / пер. В.М. Кушліна. Київ: Дух і Літера, 2011. 280 с.
- Ярошенко А.О. Розвиток освіти як «відкритої системи» в умовах інформаційного суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*, 2007. № 3(21). Ч. 1. С. 80–83.

#### References

- Varnum, M.E.W., Grossmann, I. (2017). Cultural Change: The How and the Why. *Perspectives on Psychological Science*, 12 (6): 956–972.
- Cultural values of Europe (2014). In H. Joas and K. Wiegandt (Eds.). Kyiv: Spirit and Letter, 552 p. [in Ukr.].
- Inglehart, R. (2018). Cultural evolution: how human motivations change and how it changes the world. In E.D. Ponarin (Sc. Ed.). Moscow: Thought. 347 p. [in Rus.].
- Hülür, G. (2017). Cohort differences in personality. *Personality Development across the Lifespan*, Academic Press. pp. 519–536.
- Shevchuk, D. (2010). Cultural identity and globalization. *Proceedings. Culturology Series*, 5: 4–15 [in Ukr.].
- Andrushchenko, V.P. (2011). Dawn of Europe: The challenge of creating a new teacher for a united Europe in the 21st century. Kyiv: Knowledge of Ukraine. 1099 p. [in Ukr.].

7. Pelekh, Yu., Matviychuk, A., Belous, T. (2021). Value intelligence of the person in comprehension and the decision of modern social problems. *New pedagogical thought*, 106(2): 77–83 [in Ukr.].
8. Sakun, A.V., Chernyak, D.S. (2019). Modernization of education in the context of world progress. *II International scientific conference "Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities" : conference proceedings, Kaunas, Lithuania, February 22th, 2019*. Kaunas: Baltija Publishing. pp. 486–489. [in Ukr.].
9. Chernenko, O. (2020). Modern pedagogical technologies in higher education. *Pedagogy and Education Management Review*, 2: 150–157.
10. Shetelya, N.I. (2022). Conceptual and pedagogical principles of professional training of future specialists in the field of culture and arts in the axio-development environment. Uzhhorod: RIK-U. 320 p. [in Ukr.].
11. Yushkevich, Yu.S. (2019). Modernization of education in the conditions of European integration of Ukraine. *Gilea*, 141(2): 165–168. [in Ukr.].
12. Saukh, P. Yu., Saukh, Yu. P. (2015). The humanitarian paradigm as a vital platform for modern education. *Conceptual principles of professional development of personality in the conditions of European integration processes* [Kyiv: NTU], pp. 483–495. [in Ukr.].
13. Greenfield, P.M. (2016). Social change, cultural evolution, and human development. *Current Opinion in Psychology*, 8: 84–92.
14. Shchedrovitsky, P.G. (2004). *Pedagogy of freedom*. Moscow: Architecture C. 128 p. [in Rus.].
15. National Report on the Status and Prospects of Education Development in Ukraine (2021). In V.G. Kremen (Ed.). Kyiv: CONVIE PRINT. 384 p. [in Ukr.].
16. Habermas, Y. (2011). *Postmetaphysical thinking*. Kyiv: Spirit and Letter. 280 p. [in Ukr.].
17. Yaroshenko, A.O. (2007). Development of education as an "open system" in the information society. *Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy*, 3(21), 1: 80–83 [in Ukr.].

#### ANTONCHYK Yevhenia

Post-graduate student at the Department of Pedagogy, Education Management and Social Work, Rivne State University of Humanities

#### CURRENT TENDENCIES OF SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT AND PROSPECTS OF MODERN EDUCATION

**Summary.** Introduction, The initial thesis of the study is the statement of the fact that socio-cultural and educational processes are inextricably linked and mutually determined. In this regard, it is promising to consider current trends in socio-cultural development as important determinants for the development of modern education.

The purpose of the research is a systematization of current trends in socio-cultural development as determinants of modern education. The research methods are determined by the theoretical nature of research, with the involvement of general theoretical and analytical research methods.

The results of the research show that understanding of the content of socio-cultural transformations today and in the future, first, paves the way for the most appropriate and productive use of traditional and innovative educational technologies in practical teaching through the most acceptable combination of elements of already known systems and technologies, methods of teaching and education, and secondly, allows to determine the main strategic guidelines of philosophical and pedagogical research.

The originality of the research lies in the fact that the paper reveals correlations between certain trends in socio-cultural development and promising educational strate-

gies or practical approaches. It is shown that immersion in the discourse of modern socio-cultural development contributes to the formation of a fundamentally new understanding of the methodology of modern education as a multimethodology.

Conclusions: the research identified the following trends in socio-cultural development: 1) the emergence of new thinking, awareness of the new role and place of man in the world; 2) intensive development of human sciences; 3) changing the socio-political situation in the world; 4) change in socio-economic conditions of human life; 5) more tolerant attitude (tolerance) to the manifestation of unusual thoughts, behavior and appearance of individuals; 6) avalanche of information and change of means of communication; 7) the need to constantly learn, retrain, change your life; 8) increasing the educational level of the population and educational qualifications. These trends are important determinants of modern education.

**Keywords:** education; development of the educational sector; socio-cultural development; determinants of educational progress.

Одержано редакцією 16.06.2022  
Прийнято до публікації 22.06.2022